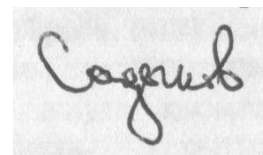

УДК 336.71 (574)

Қолжазба құқығында

САДЫҚ БАТЫРЖАН БАҚЫТЖАНҰЛЫ

ҚАЗАҚСТАН ҚАРЖЫ НАРЫҒЫНДАҒЫ ИСЛАМДЫҚ БАНКИНГ:
ЕРЕКШЕЛІКТЕР МЕН МҮМКІНДІКТЕР

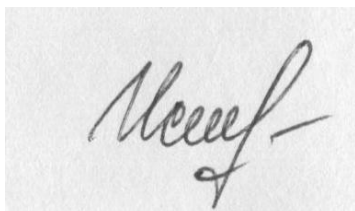
6M050900 – ҚАРЖЫ

Магистерлік диссертация
рефераты

Қазақстан Республикасы
Қарағанды, 2013

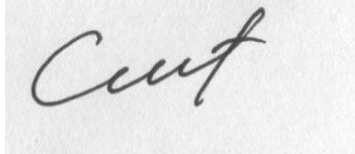
Жұмыс Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университетінде
орындалған

Ғылыми жетекші:

экономика ғылымдарының
докторы, профессор
Искакова З.Д.

Сын - пікір беруші:

экономика ғылымдарының
докторы, профессор
Садвокасова К.Ж.

РЕФЕРАТ

Диссертацияның көлемі мен құрылымы, суреттердің, пайдаланылған әдебиет деректерінің саны. Диссертацияның құрылымы зерттеу мақсаты мен міндеттемелерімен анықталып, зерттеу тақырыбын ашуға қызмет етеді. Диссертациялық жұмыс кіріспеден, үш тараудан, қорытындыдан, пайдаланылған әдебиет тізімінен, 80 басылған бетте ұсынылған, құрамына 9 сурет, 4 кесте, 33 әдебиет тізімі кіреді.

Негізгі сөздер тізімі:

Исламдық банкинг, исламдық қаржыландыру құралдары, риба, гарар, мейсир, мудараба, мурабаха, мушарака, сукук, исламдық құнды қағаздар, Қазақстанның қаржы нарығы, екінші деңгейлі банктер.

Зерттеу тақырыбының өзектілігі.

Өндірістік күштердің қазіргі заман талабына сай даму деңгейі банктік сектордан өз клиенттеріне- өндірістік, сауда-саттық және басқа да кәсіпорындар мен ұйымдарға, сонымен бірге тұрғылықты халыққа көрсетілетін қызметтердің аса үлкен санын ұсынуды талап етеді. Соңғы 10-20 жылда банктік іс бірқатар дамыған елдерде сапалы түрдегі жаңа деңгейге шықты. Бұл деңгей, жекеше түрде алғанда, тұрғындардың көп бөлігін банктік қызметтермен қамтуды болжалдайды.

Нарықтық қатынастар жүйесіне өтумен банктік істегі өзекті мәселелердің біріне коммерциялық банктердің операциялардың жалпы жиынтығындағы банктік қызметтердің рөлі мен орнын, сондай-ақ жаңа қызметтердің пайда болуы мен даму себептерін, сонымен қатар олардың банктерін табыстылығы мен өтімділігіне әсерін талдау мәселесі айналды. Бұл сұрақтарға жауаптарды іздестіру біздің елде банктік істің дамуына және де банктік қызметтердегі мемлекет пен экономика субъектілерінің қажеттіліктерін толығырақ қанағаттандыруға ықпал етеді.

Ел экономикасы негізгі көрсеткіштерінің біреуі қаржылық нарықтың даму деңгейі, ол қаржы қорларының салааралық қайта бөлуді қамтамасыздандырады. Қаржы нарығында инвестициялық капиталдың өндіріс сферасына бағытталуының нәтижелі механизмін жасау керек. 2010 жылдың 29 қаңтарындағы Қазақстан Республикасының Президентінің «Жаңа онжылдық – жаңа экономикалық өрлеу – Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері» атты Қазақстан халқына Жолдауында «қаржы жүйесінің тұрақтылығы мен орнықтылығын қамтамасыз етудің маңызы зор» деп белгіленген болатын. «Отандық қор нарығын жұмыс істеуге мәжбүрлеп, ол 2020 жылы ТМД мен Орталық Азиядағы ислам банкингінің өңірлік орталығына айналуы және Азиядағы жетекші қаржы орталықтарының ондығына енуі тиіс».

Бүгін исламдық қаржыландыру секторы әлемде ең қарқынды өсіп жатқандар қатарында – жыл сайын 15-20%. Үдемелі индустриалды-инновациялық даму бағдарламасын қаржыландыру үшін исламдық банкинг өнімдерінің қаржысы қолданалудың Қазақстан дамуында маңызы зор болып тұр. Сондықтан Қазақстан қаржы нарығында исламдық банкингті зерттеу өзекті.

Мәселенің зерттелу дәрежесі.

Исламдық банкинг пен қаржыландыру құралдарының теориялық мазмұны шетелдік, ресейлік пен қазақстандық ғалым - экономистердің еңбектерінде көрсетілген.

Қазақстан Республикасында исламдық банкингтің дамуы енді басталғандықтан, және әзірге деңгейі төмен болғандықтан іс жүзіндегі тәжірибелік пайдалануда белгілі қиындықтар туғызады. Негізгі ақпарат алыс шетел мен ресейлік авторлардың зерттеу жұмыстарының негізінде жасалды.

Шетелдік пен ресейлік ғалым – экономистердің: Chapra M. Umar, Mirakhor Abbas, Беккин Р.И., Кочмола К.В., Журавлев А.Ю., Жданов Н.В., Казаков А. А., Prof. Khorshid Ahmad., Siddiqi M.N., Sundararajan V., Errico L., Бадов А., Pervez I. A., Mohammed Obaidullah және т.б. авторлардың еңбектері зерттеудің ғылыми негізі болды.

Қазіргі кезеңдегі Қазақстанның исламдық банк жүйесі дамудың түрлі аспектілері отандық ғалым – экономистерінің: Искакова З.Д., Конакбаев А.Г., Садвокасова К.Ж., Рахметова А.М., Бейсенғалиев Б.Т., Нұрымов А.А., Раимбеков Ж.С., Сембиева Л.М., Мусина А.А., Алина Г.Б. және т.б. еңбектерінде көрсетілген.

Соған қоса Қазақстандағы исламдық банкингтің ағымдағы даму талдамымен байланысты шешілмеген көптеген сұрақтар қалуда, ал бұл осы жұмыстың тақырыбын таңдалуын анықтады.

«Исламдық банкинг» мен «исламдық қаржыландыру құралдары» ұғымын анықтаумен байланысты сұрақтар жүйелі түрде талданбады, бұл себеп зерттеудің мақсаты мен міндеттерін таңдауын анықтады.

Зерттеудің мақсаттары мен міндеттері. Бұл магистрлік диссертацияның мақсаты исламдық банкингтің қаржы құралдарын Қазақстан қаржы нарығындағы ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін анықтау.

Зерттеу барысындағы негізгі міндеттер:

- Исламдық банкингтің мәнін, қағидағдары мен ерекшеліктерін анықтау;
- Исламдық банкингтің Қазақстан қаржы нарығына келу сұрағын анықтау;
- Қазақстан Республикасындағы исламдық қаржы құралдарымен жүзеге асырылатын операциялардың сипаттамасына сараптама мен талдау жасау;
- Сукук операциясын талдау және бағалау;
- Исламдық банк ісіндегі тәуекелдерді басқаруды бағалау;
- Исламдық қаржы өнімдерін дамытудағы маркетингтік қызметін зерттеу;
- Исламдық банкингтің даму мүмкіндіктері анықтау.

Зерттеудің нысаны исламдық қаржы және банкинг жүйесі, Қазақстан Республикасындағы исламдық қаржы құралдары, Қазақстан Республикасының исламдық қаржыландырумен айналысатын қаржы институттары.

Зерттеу пәні исламдық банкингтің қаржы құралдары болып отыр.

Зерттеудің теориялық пен әдістемелік негізі. Диссертациялық зерттеудің теориялық негізін исламдық банк ісі, банк секторы реттеу, банк маркетинг

саласындағы отандық пен шетелдік авторларының оқулықтары мен оқу материалдары құрайды.

Зерттеу әдістемелігі диалектикалық логика мен жүйелік тәсілді қолданудан, сонымен қатар эксперттік бағалау әдісін өолданудан тұрады. Жұмыс барысында жалпы ғылыми әдістер мен тәсілдер қолданылды: талдау мен синтез, сыныптау әдістері, топтастыру мен салыстыру, статистикалық талдау мен басқалары.

Зерттеудің ақпараттық базасы отандық және шетелдік ғалым-экономисттердің еңбектері, периодикалық баспа материалдары, сәйкес аймақтардағы нормативтік-құқықтық база, сонымен бірге ҚР статистика бойынша агенттіктерінің ақпараттық материалдары және зерттеу объектілерінің аналитикалық ақпараттары. Зерттеуді жүргізу барысында талдаудың логикалық, статистика-экономикалық және монографиялық әдістері қолданылды.

Қорғалатын ұсыныстардың ғылыми құндылығы. Қорғанысқа шығарылатын ең маңызды ұсыныстар:

– Исламдық банкингтің мәнін, қағидаттары мен ерекшеліктерін анықталды;

– Исламдық банкингтің Қазақстан қаржы нарығына келу сұрағын анықталды;

– Қазақстан Республикасындағы исламдық қаржы құралдарымен жүзеге асырылатын операциялардың сипаттамасына сараптама мен талдау жасалды;

– Сукук операциясын талданып, бағаланды;

– Исламдық банк ісіндегі тәуекелдерді басқару бағалады;

– Исламдық қаржы өнімдерін дамытудағы маркетингтік қызметі зерттелді;

– Исламдық банкингтің даму мүмкіндіктері анықталды.

Диссертацияның теоретикалық және тәжірибелік маңызы қаржы жүйесін дамытудың барысында нарықта исламдық қаржы құралдарын әзірлеу мен жүзеге асыру барысында зерттеудің нәтижелерін қолдану мүмкіндігіне саяды. Үдемелі индустриалды-инновациялық даму бағдарламасын қаржыландыру үшін исламдық қаржы көздерін қолдану мүмкіндігін ашу.

Жарияланулар: Диссертациялық зерттеу тақырыбы бойынша автор жалпы көлемі 0,98 т.б. тұратын 3 жұмыс («Қазақстан Республикасында ислам банкингін енгізу: ерекшеліктері мен мүмкіндіктері», «Исламдық құнды қағаздар – сукуктың Қазақстан үшін маңызы», «Islamic banking in the financial market of Kazakhstan») жариялады.

РЕФЕРАТ

Объем и структура диссертации, количество рисунков, использованных литературных источников. Структура диссертации определена целью и задачами исследования и служит раскрытию темы исследования. Диссертационная работа состоит из введения, трех глав, заключения, списка использованных источников, изложена на 80 страницах машинописного текста, включает 9 рисунков, 4 таблиц, 33 литературных источников.

Перечень ключевых слов:

Исламский банкинг, инструменты исламского финансирования, риба, гарар, мейсир, мудараба, мурабаха, мушарака, сукук, исламские ценные бумаги, финансовый рынок РК, банки второго уровня.

Актуальность темы исследования.

Развитие производственных сил согласно современным требованиям требует от банковского сектора большого количества предложений для своих клиентов – производственных, торговых и других предприятий и организаций, также простому населению. В последние 10-20 лет банковское дело в некоторых развитых государствах вышло на качественно новый уровень. Этот уровень, предполагает охват большей части населения банковскими услугами.

С переходом в систему рыночных отношений, в банковском деле одним из актуальных проблем стало определение роли и места банковских услуг в общей совокупности операции коммерческих банков, создание и развитие новых услуг, также анализ их влияния на прибыльность и ликвидность банка. Поиск ответов на эти вопросы в нашей стране даст толчок развитию банковского дела и более полному удовлетворению потребностей государства и экономических субъектов банковскими услугами.

Одним из основных показателей экономики страны уровень развития финансового рынка, она обеспечивает межотраслевое перераспределение финансовых ресурсов. Финансовый рынок должен иметь результативный механизм направления инвестиционного капитала в производственную сферу. Президент Республики Казахстан в послании народу Казахстана «Новое десятилетие – Новый экономический подъем – Новые возможности Казахстана» от 29 января 2010 года отметил, что «Важно обеспечить стабильность и устойчивую работу финансовой системы». «Необходимо заставить работать отечественный фондовый рынок, который к 2020 году должен стать региональным центром исламского банкинга в СНГ и Центральной Азии и войти в десятку ведущих финансовых центров Азии.»

Сегодня сектор исламского финансирования в числе самых быстро развивающихся в мире – ежегодно 15-20%. Для финансирования государственной программы форсированного индустриально-инновационного развития использование продуктов исламского банкинга и исламских инструментов финансирования очень важна развитию Казахстана. Поэтому исследование исламского банкинга на финансовом рынке Казахстана очень актуальна.

Степень изученности проблемы.

Теоретическое содержание современных банковских продуктов и технологий отражено в трудах отдельных зарубежных, российских и казахстанских ученых экономистов.

В большинстве имеющихся источников рассматриваются теоретические вопросы современных банковских продуктов, что вызывает определенные трудности в их практическом применении.

Научной основой исследования послужили труды зарубежных и российских ученых – экономистов: Chapra M. Umar, Mirakhor Abbas, Беккин Р.И., Кочмола К.В., Журавлев А.Ю., Жданов Н.В., Казаков А. А., Prof. Khorshid Ahmad., Siddiqi M.N., Sundararajan V., Errico L., Бадов А., Pervez I. А., Mohammed Obaidullah и других авторов.

Различные аспекты развития банковской системы Казахстана на современном этапе отражены в трудах отечественных ученых – экономистов: Искакова З.Д., Конакбаев А.Г., Садвокасова К.Ж., Рахметова А.М., Бейсенгалиев Б.Т., Нурымов А.А., Раимбеков Ж.С., Сембиева Л.М., Мусина А.А., Алина Г.Б. и другие.

В тоже время, остается целый ряд не решенных вопросов, связанных с анализом текущего развития современных банковских продуктов и технологий в Казахстане, что определило выбор темы настоящей работы.

Не получили достаточной и систематизированной разработки вопросы, связанные с определением понятия «исламский банкинг» и «инструменты исламского финансирования», не выявлены проблемы и перспективы развития современных исламского банкинга, что и определило выбор цели и задач исследования.

Цели и задачи исследования. Целью исследования является изучение теоретических основ исламского банкинга, а также рассмотрение их особенностей и возможностей на финансовом рынке Казахстана развития.

Основными задачами в ходе исследования являлись:

- Определить суть, принципы и особенности исламского банкинга;
- Изучить вопрос прихода исламского банкинга на финансовый рынок Казахстана;
- Изучить и дать характеристику операциям проводимых посредством исламских финансовых инструментов в Республике Казахстан;
- Произвести анализ и оценку операций сукук;
- Произвести оценка управления рисками в исламском банковском деле;
- Изучить маркетинговую службу в развитии продуктов исламских финансов;
- Определить возможности развития исламского банкинга.

Объектом исследования является деятельность система исламского банкинга и финансов, исламские инструменты финансирования в РК, исламские финансовые институты РК.

Предметом исследования выступают инструменты финансирования исламского банкинга.

Теоретическая и методологическая основа исследования.

Теоретическую основу диссертационного исследования составили учебники и учебный материал отечественных и зарубежных авторов в области банковского дела, регулирования банковского сектора и банковского маркетинга.

Методология исследования основывалась на использовании диалектической логики и системного подхода, а также по методу экспертной оценки. В процессе работы применялись общенаучные методы и приемы: анализ и синтез, методы классификации, группировки и сравнения, статистический анализ и др.

Информационная база исследования основана на законодательных и нормативных документах Республики Казахстан, статистических данных Национального Банка Республики Казахстан, годовых отчетов и официальных сайтов БВУ РК, материалах периодической печати, сети Интернет, а также результатах анкетирования.

Научная новизна. Научная новизна работы заключается в следующем:

- Определены суть, принципы и особенности исламского банкинга;
- Выявлены причины прихода исламского банкинга на финансовый рынок Казахстана;
- Дана характеристика операциям проводимых посредством исламских финансовых инструментов в Республике Казахстан;
- Произведен анализ и оценка операций сукук;
- Произведена оценка управления рисками в исламском банковском деле;
- Выявлена роль маркетинговую службу в развитии продуктов исламских финансов;
- Определены возможности развития исламского банкинга.

Теоретическая и практическая значимость полученных результатов.

Результаты исследования использовать для развития финансовой системы наличие на рынке исламских инструментов финансирования, их подготовка и осуществление. Использовать для финансирования форсированной индустриально-инновационной программы источники исламских финансов.

Публикации. По теме диссертационного исследования автором опубликовано 3 работы («Қазақстан Республикасында ислам банкингін енгізу: ерекшеліктері мен мүмкіндіктері», «Исламдық құнды қағаздар – сукуктың Қазақстан үшін маңызы», «Islamic banking in the financial market of Kazakhstan») общим объемом 0,98 п.л.

SUMMARY

Volume and structure of dissertation, amount of pictures and bibliography units. Structure of dissertation is defined with the aims and goals of research and serves to the disclosure of topic of research. Dissertation consists of introduction, three chapters, conclusion, bibliography, presented in 80 pages of printed text, include 9 pictures, 4 tables, 33 bibliography units.

List of key words:

Islamic banking, islamic finance, riba, gharar, meysir, mudaraba, murabaha, musharaka, sukuk, islamic securities, financial market of Kazakhstan, second-tier banks.

Urgency of topic of research:

The development of productive forces in accordance with the modern requirements of the banking sector requires a large number of proposals for its customers - industrial, retail and other businesses and organizations, and ordinary people. In the 20 years poslednie10-banking in some developed countries has reached a qualitatively new level. This level is intended to cover the majority of the population with banking services.

With the transition to the system of market relations in the banking industry one of the most pressing problems was to determine the role and place of banking services in the total aggregate operations of commercial banks, the creation and development of new services, an analysis of their impact on the profitability and liquidity of the bank. Finding the answers to these questions in our country will boost banking and better meet the needs of the state and economic actors banking services.

One of the key indicators of the economy development level of the financial market, it provides a cross-sectoral reallocation of financial resources. The financial market must have effective mechanism for channeling investment capital in the manufacturing sector. The President of the Republic of Kazakhstan in the message to the people of Kazakhstan "New Decade - New Economic Growth - New Opportunities of Kazakhstan" dated 29 January 2010 stated that "It is important to ensure the stability and sustainability of the financial system." "We need to get to work the local stock market, which in 2020 has become a regional center of Islamic banking in the CIS and Central Asia, and enter the top ten financial centers in Asia."

Today, the Islamic finance sector among the fastest growing in the world - 15-20% annually. For the financing of the state program of forced industrial-innovative development of the use of products of Islamic banking and Islamic finance instruments are very important development in Kazakhstan. Therefore, the study of Islamic banking in the financial market of Kazakhstan is very relevant.

Level of exploration degree of problem.

The theoretical content of modern banking products and technologies is reflected in the writings of some foreign, Russian and Kazakh scientists economists.

In most of the available sources the theoretical issues of modern banking products, which causes some difficulties in the practical application.

The scientific basis for the research were the works of foreign and Russian scientists - economists: Chapra M. Umar, Mirakhor Abbas, Bekkin RI, Kochmola

KV, Zhuravlev A. Zhdanov, NV, A. Kazakov, Prof. Khorshid Ahmad., Siddiqi MN, Sundararajan V., Errico L., A. Badov, Pervez I. A., Mohammed Obaidullah and others.

Various aspects of the development of the banking system of Kazakhstan at the present stage are reflected in the works of Russian scientists - economists Iskakova ZD, Konakbayev AG, Sadvokasova KJ, Rakhmetova AM, Beisengaliyev BT, Nuryimov A. A. Raimbekov JC, Sembieva LM, A. Musin, Alina GB and others.

At the same time, there remains a number of outstanding issues related to the analysis of the current development of modern banking products and technologies in Kazakhstan, which determined the choice of the theme of this paper.

Have not received adequate and systematic development issues related to the definition of "Islamic banking" and "tools of Islamic financing", identified the problems and prospects of development of modern Islamic banking, which determined the choice of goals and objectives of the study.

Aims and goals of research: The aim of the research is to examine the theoretical foundations of Islamic banking, and review their features and capabilities in the financial market of Kazakhstan.

The main objectives of the study were:

- Identify essence, the principles and characteristics of Islamic banking;
- To consider the arrival of Islamic banking in the financial market of Kazakhstan;
- To study and characterize the operations carried out by the Islamic financial instruments in the Republic of Kazakhstan;
- Perform analysis and evaluation of sukuk transactions;
- Perform assessment of risk management in Islamic banking;
- study marketing service in the development of Islamic finance products;
- Identify opportunities for the development of Islamic banking.

Stock of research is the work of system of Islamic banking and finance, Islamic financial instruments in the Republic of Kazakhstan, Islamic financial institutions of Kazakhstan.

Subject of research is funding instruments of Islamic banking.

Theoretical and methodological base of research. The theoretical basis of the dissertation research were textbooks and teaching material domestic and foreign authors in the field of banking, regulation of the banking sector and banking marketing.

The research methodology was based on the use of dialectical logic and systematic approach, as well as the method of peer review. In the process of applied scientific methods and techniques: analysis and synthesis, methods of classification, grouping and comparing the statistical analysis, etc.

Information base of research is based upon the legislative and normative documents of the Republic of Kazakhstan, statistical data of national bank of the Republic of Kazakhstan, annual reports and official web-sites of second-tier banks of the Republic of Kazakhstan, periodical aterials, Internet materials and result of questionnaire.

Scientific newness. Scientific newness of work is as follows:

- defined the essence of the principles and features of Islamic banking;
- The causes of the arrival of Islamic banking in the financial market of Kazakhstan;
- Date response operations carried out by the Islamic financial instruments in the Republic of Kazakhstan;
- The analysis and evaluation of sukuk transactions;
- The estimation of risk management in Islamic banking;
- The role of marketing service in the development of Islamic finance products;
- identified opportunities for development of Islamic banking.

Theoretical and practical importance of obtained results. Results of the study used to develop the financial system availability on the market of Islamic finance instruments, their preparation and implementation. Used to fund accelerated industrial and innovative program sources of Islamic finance.

Publications. Author published 3 works in the topic of dissertational research («Қазақстан Республикасында ислам банкингін енгізу: ерекшеліктері мен мүмкіндіктері», «Исламдық құнды қағаздар – сукуктың Қазақстан үшін маңызы», «Islamic banking in the financial market of Kazakhstan») with total extent of 0,98 printed pages.